

महिला मंडळ, महिला संस्था, स्वयंसहाय्यता बचत गट, यांचेकडून अंगणवाड्यांसाठी
Extruded पध्दतीने तयार केलेला व सुक्ष्म पोषक तत्वांनी Fortification केलेला ब्लेंड पोषक
आहार पुरविण्यासाठीच्या अर्ज छाननीचे इतिवृत्त

प्रस्तावना :- केंद्र शासनाच्या शासन निर्णय F.No.5-9/2005/ND/Tech (Vol.ii) दिनांक २४/०२/२००९ अन्वये केंद्रशासनाने विविध शिफारशींचा विचार करून, पोषणाच्या प्रमाणाचे व पोषण करण्याच्या पध्दतीचे पूर्वीचे मार्गदर्शक तत्वे तात्काळ बदलून आहार पध्दती बदलण्याच्या सुचना दिलेल्या आहेत.

मुलांच्या व मातांच्या आहारातील पोषकतत्वांची कमतरता एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेअंतर्गत सद्या दिल्या जाणाऱ्या आहारामधून भरून काढणे शक्य नाही तथापी, सुक्ष्म पोषक तत्वांची ५०% गरज Fortification च्या माध्यमाने पूर्ण करावी असे केंद्र शासनाचे निर्देश आहेत. सध्याचे उष्मांकाचे विहित प्रमाण हे निर्देशित दैनंदिन आवश्यकता व सरासरी घेण्यात येणारा आहार यांच्यामधील तफावत भरून काढत नाही.

मा. सर्वोच्च न्यायालयाने दि. २२/४/२००९ रोजी ३ ते ६ वर्षे वयोगटातील लाभार्थ्यांना माहे डिसेंबर, २००९ पर्यंत सुधारित दर लागू करणेबाबतच्या सुचना दिलेल्या आहेत. या उद्देशाने सद्या जी महिला मंडळे / बचत गट नागरी प्रकल्पातील अंगणवाड्यांना आहाराचा पुरवठा करित आहेत त्यांचेकडून आयुक्तालयाचे पत्र क्र. ३२०१ दि. ३०/९/२००९ अन्वये दि. १०/१०/२००९ पासून ३ ते ६ वर्षे वयोगटातील मुलांसाठी सुधारित प्रमाणकानुसार सुधारित दर लागू करणेबाबत सर्व बाविप्रअ (नागरी) यांना सुचित केले आहे तसेच ग्रामीण, आदिवासी भागातील अंगणवाड्यांना आयुक्तालयाचे पत्र क्र. ३२८४ दि. ७/१०/२००९ व ३७१० दि. २५/११/२००९ अन्वये सद्या आहार पुरवठा करित असलेल्या बचत गटांमार्फत तात्काळ ३ ते ६ वर्षे वयोगटातील मुलांसाठी सुधारित दर लागू करून सुधारित प्रमाणकानुसार आहार पुरवठा सुरु करणेबाबत सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांना सुचना दिलेल्या आहेत.

THR :-

६ महिने ते ३ वर्षे वयाची मुले तसेच श्रेणी ३ व ४ ची कमी वजनाची मुले:- पोषणाची कमतरता भरून काढण्यासाठी ६ महिने ते ३ वर्षे वयाच्या मुलांना Take Home Ration म्हणजेच घरी न्यावयाच्या आहारामधून १२-१५ ग्रॅम प्रथिने व ५०० कि.कॅ.उष्मांक, मिळणे अभिप्रेत आहे. तसेच श्रेणी ३ व ४ ची कमी वजनाची मुले यांना घरी न्यावयाच्या आहारामधून २०-२५ ग्रॅम प्रथिने व ८०० कि.कॅ.उष्मांक, मिळणे अभिप्रेत आहे. सदर लाभार्थ्यांना **THR** स्वरूपातील अन्न विशेष पध्दतीने तयार केलेले असावे. ते घरी नेल्यावरही फक्त मुलांनीच खावे म्हणजे मुलांची पोषणाची कमतरता भरून निघेल. **THR** सुक्ष्म पोषकतत्वांनी रासायनिक पध्दतीने समृद्ध केलेले तसेच स्वच्छतापूर्ण **hygienic** वातावरणात तयार केलेले व उष्मांकयुक्त (**Energy dense**) असणेबाबत केंद्रशासनाचे निर्देश आहेत.

गर्भवती व स्तनदा :- गर्भवती व स्तनदा माताना देखील ६०० कि.कॅ.उष्मांक व १८-२० ग्रॅम प्रथिने देणारा (THR) आहार विशेष पध्दतीने तयार करणे व त्याचेदेखिल रासायनिक पध्दतीने समृद्धीकरण करणेबाबत केंद्र शासनाचे निर्देश आहेत.

केंद्र शासनाच्या निर्देशानुसार ६ महिने ते ३ वर्षे व गर्भवती व स्तनदा तसेच ६ म. ते ६ वर्षे श्रेणी ३ ते ४ कमी वजनाची मुले यांना **THR** द्यावे अशा सुचना आहेत. त्यामुळे ६ महिने ते ३ वर्षासाठी **Extruded** पध्दतीने तयार केलेला व सुक्ष्म पोषक तत्वांनी **Fortification** केलेला ब्लेंड पोषक आहार असणे आवश्यक आहे. तसेच या मुलांच्या माता शेतावर अथवा इतर ठिकाणी कामावर जात असतात. त्यामुळे मुलांना विशेष आहार शिजवून खाल्ले जाणे त्यांना शक्य नसते. मुलांना वेळेवर पुरेसा सकस आहार मिळावा यासाठी Ready to Eat असा आहार असणे आवश्यक आहे. परंतु केंद्र शासनाच्या निर्णयानुसार या मुलांना देखील THR देणे अभिप्रेत आहे. तेव्हा या वयोगटातील मुलांना पुर्व प्रक्रिया केलेला, सहज पचेल असा व तयार करण्यास सोपा आहार देणे आवश्यक आहे.

तसेच या संदर्भात **मा. सर्वोच्च न्यायालयाने दि. २२/४/२००९** रोजी पुढील प्रमाणे आदेश दिले आहेत. “Supplementary Nutrition Food (SNP) in the form of THR shall be provided to all children in the age group of 6 months to 3 years, an additional 300 calories to severely underweight children in the age group of 3 to 6 years, pregnant women and lactating mothers as per paras 5 (c), 5 (d) and 5 (e) of the letter dated 24th February, 2009. Accordingly all union Territories and state Government are directed to ensure compliance with the aforementioned stipulations without fail.”

केंद्रशासनाच्या सुधारित प्रमाणक व सुधारित दराच्या दि. २४/२/२००९ च्या शासन निर्णयाच्या अधीन राहून राज्य शासनाच्या महिला व बाल विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांनी **शासन निर्णय क्र एबावि २००८/प्रक्र५९/का ५/ मुंबई दिनांक २४/८/२००९ अन्वये** आहार पुरवठा पध्दतीत सुधारणा करण्यासाठी सुधारित प्रमाणकानुसार सुधारित दरास मान्यता दिलेली आहे. सदर शासन निर्णयात **THR, नास्ता व गरम ताजा आहाराचा पुरवठा महिला मंडळ, महिला संस्था तसेच स्वयंसहाय्यता बचत गटांकडून करून घेण्यात यावा**, या बाबत सुचना दिलेल्या आहेत.

त्याअनुषंगाने आयुक्तालयामार्फत संचालक, माहिती व जनसंपर्क, मंत्रालय यांना राज्यस्तरीय मराठी व राज्यस्तरीय इंग्रजी दैनिक वर्तमान पत्रात तसेच संचालक, शासकीय मुद्रणालय, चर्नीरोड यांना महाराष्ट्र शासनाच्या राजपत्रात **THR पुरवठा करण्यासाठी महिला मंडळ/ महिला संस्था/ स्वयंसहाय्यता बचत गट यांचेकडून जिल्हानिहाय अर्ज मागविण्यासाठी** अर्जाची सुचना प्रसिध्द करणेबाबत विनंती करण्यात आली होती. दि. ७/१२/२००९ च्या पुण्य नगरी (मराठी), व फ्री प्रेस जर्नल (इंग्रजी) दैनिक वर्तमान पत्रात **Expression Of Interest** प्रसिध्द झालेले आहे. दि. २४/१२/२००९ पर्यंत अर्जाची विक्री व दि. २८/१२/२००९ पर्यंत अर्ज स्विकारण्याची तारीख निश्चित केलेली होती. दि. २८/१२/२००९ रोजी शासनाने शासकीय सुट्टी जाहिर केल्यामुळे दि. २९/१२/२००९ रोजी दु. १.०० वाजेपर्यंत अर्ज स्विकारण्याची कार्यवाही करण्यात आली. THR पुरविण्यासाठीच्या अर्जाची किंमत रु १०००/-भरून कार्यालयात विक्रीसाठी ठेवण्यात आले होते तसेच कार्यालयाच्या Web Site www.icds.gov.in यावर देखील अर्ज उपलब्ध करून देण्यात आले होते. अर्ज वेबसाईटवरून घेतला असल्यास रु १०००/-चा धनाकर्ष जोडणेबाबत सुचित केले होते. त्याअनुषंगाने दि. २४/१२/२००९ पर्यंत कार्यालयातून २६८ अर्ज विक्री झाले होते. अर्जाच्या स्विकृतीचा अंतीम दिनांक २९/१२/२००९ रोजी दु. १.०० वाजेपर्यंत होता. सदर दिवशी दुपारी १.०० वाजेपर्यंत ३५१ अर्ज कार्यालयात प्राप्त झाले होते.

दि. ४/१/२०१० रोजी अर्ज छाननी समितीसमोर ३५१ अर्ज उघडण्यात आलेले आहेत. त्याचा तपशील खालील प्रमाणे

रु १.०० लाखाचा धनाकर्ष (बयाणा रक्कम) नसल्यामुळे रद्द करण्यात आलेले अर्ज

अ.क्र.	महिला मंडळ / महिला संस्था / बचत गट यांची नांवे
१	श्री. गणेशकृपा महिला औद्यो. उत्पादक संस्था
२	आशापुरी माता महिला मंडळ
३	स्त्रीआधार महिला मंडळ
४	निर्मल महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
५	स्नेहवर्धन स्वयंसहाय्यता बचत गट
६	नेत्रा महिला सेवा सह. संस्था
७	सिध्देश्वर महिला मंडळ
८	तृप्ती स्वयंसहाय्यता बचत गट
९	महाकाली नागरी सह. संस्था
१०	दुर्गा महिला मंडळ
११	श्री कालिका महिला मंडळ
१२	श्री गणेश महिला विविध मंडळ

१३	वर्षा महिला वि.का.सह. संस्था
१४	माऊली महिला औ. उत्पा. सह. संस्था
१५	कोमल महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
१६	प्रिया महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
१७	जयसदगुरु महिला मंडळ
१८	स्त्री स्वावलंबन महिला सेवा
१९	सहयोगी महिला मंडळ
२०	सुमेध महिला सह. सेवा संस्था
२१	सुरुची महिला मंडळ
२२	गायत्री माता महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
२३	गणेश कृपा महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
२४	वैभव महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
२५	कुसूमिता महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
२६	स्वयंसिध्दी महिला विविध मंडळ
२७	जयभवानी महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
२८	श्री गगणगिरी महिला मंडळ
२९	साईकृपा महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
३०	सदगुरु स्वयंसहा बचत गट
३१	साईकृपा स्वयंसहाय्यता बचत गट
३२	जीवन महिला ग्राहक सह. संस्था
३३	उज्वल सेवा सह. संस्था
३४	सुरभि महिला मंडळ
३५	दत्तगुरु महिला मंडळ
३६	दत्तगुरु स्वयंसहा. बचत गट
३७	वेलंगणी प्रसन्न महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
३८	प्रियदर्शनी महिला संस्था
३९	प्रतिक्षा महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
४०	महालक्ष्मी महिला सह. संस्था
४१	जीवन मिशन महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
४२	शिवांजली ग्रामसेवा संस्था
४३	वैष्णवी महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
४४	प्रियदर्शनी महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
४५	कृष्णा महिला सेवा सह. संस्था
४६	सिध्दी स्वयंसहा. बचत गट
४७	पुनम महिला सेवा सह. संस्था
४८	श्री सरस्वती स्वयंसहाय्यता बचत गट
४९	गिता महिला सह. संस्था
५०	अश्विता महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
५१	न्यु भाग्यश्री महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
५२	लक्ष्मी स्वयंसहाय्यता बचत गट
५३	श्री नारायणदेव महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
५४	अमृती महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था

५५	सिधुरत्न महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
५६	रिध्दी सिध्दी महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
५७	आस्वाद महिला सेवा संस्था
५८	दुर्वाकुर महिला स्वयंसहाय्यता बचत गट
५९	सिध्दगिरी महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
६०	उज्वला महिला मंडळ
६१	साईश्रध्दा महिला मंडळ (साधना म. मंडळ, कमला महिला मंडळ, शुभ्रता महिला मंडळ, कमला म. मं, ठाणे, साईश्रध्दा म. मं, सतीदेवी म. मंडळ)
६२	जयभवानी महिला मंडळ
६३	अन्नपूर्णा महिला मंडळ
६४	ओमश्री ओमकार महिला सेवा संस्था
६५	वैभव लक्ष्मी सह. संस्था
६६	स्वामिनी महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
६७	वैभवी महिला बचत गट
६८	महिला आर्थिक विकास बचत गट
६९	सफल स्वयंसहा. बचत गट
७०	प्रबृद्ध महिला स्वयंसहा. बचत गट
७१	स्नेहा महिला बचत गट
७२	रमाबाई महिला स्वयंसहाय्यता बचत गट
७३	एकता मागासवर्गीय बचत गट
७४	आविष्कार महिला बचत गट
७५	माता अनुसया स्वयंसहा. बचत गट
७६	संमती महिला बचत गट
७७	पल्लवी म. बचत गट
७८	प्रज्ञाशिल महिला बचत गट
७९	रश्मी महिला बचत गट
८०	रुपाली महिला बचत गट
८१	आदर्श स्वयंसहाय्यता बचत गट
८२	कावेरी महिला बचत गट
८३	शिवानी महिला बचत गट
८४	जयगोडवाना महिला बचत गट
८५	समर्थ स्वयंसहाय्यता बचत गट
८६	सखी मंच महिला बचत गट
८७	उन्नती महिला बहुउद्देशीय संस्था
८८	संस्कृती स्वयंसहाय्यता बचत गट
८९	राष्ट्रीय मागासवर्गीय महिला मंडळ
९०	प्रियदर्शनी दुर्बल घटक म. सा. आर्थिक सा. वि. स.
९१	संघदीप महिला बचत गट
९२	प्रगती महिला बचत गट
९३	समृध्दी बहु महिला मंडळ
९४	साकेत महिला बचत गट
९५	रमाबाई महिला बचत गट
९६	जागृती महिला बचत गट

१७	प्रगती महिला बचत गट
१८	माँ वैष्णवी महिला बचत गट
१९	महाराष्ट्र महिला सर्वांगीण विकास संस्था
१००	मागासवर्गीय महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
१०१	सम्येक म. स्वयं. सहा. बचत गट
१०२	साई श्रध्दा महिला बचत गट
१०३	जिजामाता बहुउद्देशीय महिला संस्था
१०४	सरोजिनी मागासवर्गीय बहु. म. संस्था
१०५	अंबा महिला बचत गट
१०६	राष्ट्रवादी महिला बचत गट
१०७	राष्ट्रवादी मागासवर्गीय म. बचत गट
१०८	संस्कार ब. महिला मंडळ
१०९	धनश्री महिला बचत गट
११०	एकता महिला बचत गट
१११	रमाई महिला बचत गट
११२	राष्ट्रीय मागासवर्गीय महिला मंडळ
११३	आदर्श महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था औरंगाबाद
११४	कौशल्या महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
११५	हर्षला महिला बाल विकास संस्था, औरंगाबाद
११६	कुलस्वामिनी तुळजाभवानी जालना
११७	रजनी महिला विकास सह. संस्था
११८	घोडेकर बेकर्स
११९	ज्ञानेश महिला औद्यो उत्पा. सह संस्था
१२०	श्री गोकर्ण महिला बहु. सह. संस्था सोलापूर
१२१	वैष्णवी महिला बहु. सह. संस्था सोलापूर
१२२	सिध्देश्वर शि. वि. कि. वि. मंडळ
१२३	कृष्णामाई महिला बचत गट
१२४	सोनिया महिला संस्था
१२५	राहुल गांधी महिला शि. प्र. मं
१२६	श्री अंबीका महिला बचत गट
१२७	तुळजाभवानी महिला बचत गट
१२८	कल्पवृक्ष महिला संस्था
१२९	विनया महिला संस्था
१३०	प्रिया महिला विकास व उत्पादक संस्था
१३१	प्रियदर्शनी महिला वि. व उत्पा. संस्था
१३२	रुकमाई महिला बचत गट
१३३	कल्याण महिला बचत गट
१३४	राणी लक्ष्मीमाई शिक्षण प्रसारक बहु. संस्था
१३५	सायली महिला मंडळ

अर्जातील अट क्र. ६ अन्वये ३ वर्षांचा अनुभव तसेच मागील सलग ३ आर्थिक वर्षांची उलाढाल १.०० कोटी प्रतिवर्ष (२००६-२००७, २००७-२००८, २००८-२००९) व आहाराचा नमुना Extruded पध्दतीने तयार केलेला व सुक्ष्म पोषक तत्वांनी Fortification केलेला ब्लेंडेड पोषक आहार नसल्यामुळे रद्द करण्यात आलेले अर्ज

अ.क्र.	महिला मंडळ / महिला संस्था / बचत गट यांची नांवे
१	जिजाऊ माता महिला ब.उ. औ. सह. संस्था
२	शगुन महिला औ. उत्पा. सह. संस्था, नागपूर
३	प्रियदर्शनी महिला मंडळ
४	फिनीक्स महिला बचत गट
५	बाफना उद्योग जवाहर
६	न्यु प्रभात बेकरी
७	जननी महिला मंडळ
८	प्रियंका म. सह. औ. उत्पा. सह. संस्था
९	स्नेहा महिला औद्यो. सह. संस्था
१०	मातोश्री सावित्रीबाई फुले बा. सा. संस्था
११	श्री बनशंकरा महिला बचत गट
१२	मधुलता मा. विकास मंडळ
१३	श्री सदगुरु महिला बचत गट
१४	रेवती म. बेकरी व इ. खा. प. उ. सह. संस्था
१५	उपहार म. बे. व वि. खा. उ. औ. सह. संस्था
१६	दिपलक्ष्मी मागा. महिला औद्यो. उत्पा. सह. संस्था
१७	सावित्रीबाई म. बेकरी माल उत्पादक सोलापूर
१८	प्रियदर्शनी स्वयंसहाय्यता बचत गट, कोल्हापूर
१९	नवचैतन्य स्वयं. सहाय्यता बचत गट
२०	भवानी महिला औद्यो. उत्पा. सह. संस्था
२१	भांडूप महिला औद्यो. उत्पा. सह. संस्था
२२	भैरवी महिला औद्यो. उत्पा. सह. संस्था
२३	रुपा महिला औद्यो. उत्पा. सह. संस्था
२४	भारती महिला औद्यो. उत्पा. सह. संस्था
२५	सुहास महिला मंडळ
२६	स्नेहा महिला औद्यो. उत्पा. सह. संस्था
२७	ओमसाई महिला औद्यो. उत्पा. सह. संस्था
२८	सुयश महिला मंडळ
२९	स्वामीसमर्थ महिला मंडळ
३०	जयभवानी महिला मंडळ अंबरनाथ
३१	तुळजाभवानी महिला विकास संस्था
३२	आदर्श महिला स्वयंसहाय्यता बचत गट व इतर १६ बचत गट
३३	उज्वल महिला बचत गट व इतर १९ संस्था व बचत गट
३४	नागपूर महिला मंडळ
३५	समृद्धी महिला औद्यो. सह. संस्था
३६	चोरडीया ट्रेडिंग कंपनी
३७	सुरुची महिला गृहउद्योग औरंगाबाद

३८	श्री स्वयंसेवी महिला बचत गट
३९	सुरज महिला व बाल विकास संस्था
४०	गौतम ट्रेडींग जालना
४१	कुलस्वामिनी तुळजाभवानी जालना
४२	सावळेश्वरी महिला व बाल विकास म. सं परभणी
४३	जैन गृह उद्योग (विटप्रो थेरेफेटीक फुड) औरंगाबाद
४४	न्यु सहयोग इंटरप्रायझेस
४५	स्नेहा महिला गृह उद्योग औ. सह. संस्था परभणी
४६	प्रियदर्शनी महिला औ. सह संस्था, पुणे

अर्जातील अट क्र. ६ अन्वये ३ वर्षांचा अनुभव तसेच मागील सलग ३ आर्थिक वर्षांची उलाढाल १.०० कोटी प्रतिवर्ष (२००६-२००७, २००७-२००८, २००८-२००९) व जिल्हा उद्योग केंद्राचे प्रमाणपत्र तसेच आहाराचा नमुना Extruded पध्दतीने तयार केलेला व सुक्ष्म पोषक तत्वांनी Fortification केलेला ब्लेंडेड पोषक आहार नसल्यामुळे रद्द करण्यात आलेले अर्ज

अ.क्र.	महिला मंडळ / महिला संस्था / बचत गट यांची नावे
१	साधना महिला मंडळ, रतलाम, एम. पी.

महिला मंडळ, महिला संस्था, स्वयंसहाय्यता बचत गट म्हणून नोंदणी नसल्याने रद्द करण्यात आलेले अर्ज

अ.क्र.	महिला मंडळ / महिला संस्था / बचत गट यांची नावे
१	टॉप लाईन फुड (भागीदारी संस्था) धुळे

अर्जासोबत मागणी केलेले सर्व कागदपत्रे प्राप्त झालेले १०२ अर्ज ग्राह्य धरण्यात आले. १०२ अर्जातील महिला मंडळ, महिला संस्था, स्वयंसहाय्यता बचत गटांची नावे

अ.क्र.	महिला मंडळ / महिला संस्था / बचत गट यांची नावे	अर्जांची संख्या
१	महालक्ष्मी महिला गृहउद्योग व बाल विकास बहुउद्देशीय औद्यो. सह. संस्था, नांदेड	एकुण ३४ अर्ज
२	महाराष्ट्र महिला सहकारी गृहउद्योग संस्था, धुळे	एकुण ३४ अर्ज
३	व्यंकटेश्वर महिला औद्यो. सह. संस्था, उदगीर	एकुण ३४ अर्ज

अर्जात मागणी केल्याप्रमाणे सर्व कागदपत्रांची पूर्तता केलेले १०२ अर्ज ग्राह्य धरण्यात आले असून सदर अर्ज वरील ३ महिला संस्थांनी केलेली आहे. त्यामुळे अर्ज छाननी समितीने वरील तीनही संस्थांचे १०२ अर्ज मान्य केले आहेत. पात्र महिला संस्थांचे उत्पादन केंद्र तपासणी आयुक्तालयामार्फत गठीत केलेल्या तपासणी समितीमार्फत करण्यात येणार आहे.

उप आयुक्त (आरोग्य व पोषण)
एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना
महाराष्ट्र राज्य

आयुक्त
एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना
महाराष्ट्र राज्य